

Muistisairaana maailmassa - Yhdessä ja yksin

Muistisairauksiin- joita on lukuisia eikä vain yksi - liittyy edelleen yhteiskunnassamme uskomuksia ja ennakkoluuloja, joita meidän jokaisen on syytä karistaa. Tässä Muistisairaana maailmassa -podcastissa muistisairaat ihmiset itse ja heidän omaisensa kertovat, miten he haluaisivat asua, millaista kohtelua ja hoitoa he toivovat saavansa, millä tavalla muistisairaus on vaikuttanut työssä käyntiin sekä mikä tekee heidän elämästään hyvää ja arvokasta.

Hanna: Minä olen toimittaja ja 940 päivää isäni muistina -kirjan kirjoittaja Hanna Jensen. Tässä jaksossa johdan meidät keskustelemaan siitä, miten läheiset ihmissuhteet jatkuvat, ja miten ne muuttuvat sairastumisen jälkeen. Keskustelemme myös siitä, millaisia asumistarpeita muistisairaalla ihmisellä ja tämän mahdollisella omaisella on. Kanssani ovat aiheesta keskustelemassa Maire, jolla on muistisairaus, sekä niin ikään muistisairauteen sairastunut Kai ja hänen vaimonsa Seija. Lämpimästi tervetuloa kaikille.

Maire, Kaj ja Seija: Kiitos.

Hanna: Keskustellaan aluksi siitä, miten sairastuminen on vaikuttanut teidän läheisiin ihmissuhteisiin vai onko vaikuttanut millään tavalla. Aloitetaan Maire sinusta. Jos palaamme ihan diagnoosin aikoihin, niin miten koet, että ihmissuhteisiin tämä vaikutti.

Maire: Jos sanon näin, niin minusta tuntuu, että se ei ole vaikuttanut yhtään mitenkään. Minä olen ollut vapaaehtoistyössä kauan. Kun läksin niihin kokeisiin, minulla itselläni oli sellainen tunne, vaikka omaiset ja kaikki tutut sanoivat: "höpö höpö". Mutta koska äidillääni, enollani ja tädillääni oli, niin halusin minut myös tutkittavan. Onneksi minulla oli niin hyvä lääkäri, että hän lähetti minut niihin kokeisiin. Ei hän heti laittanut, mutta kun vain tivasin haluavani. Muistiliitossakin keskustelin meidän ohjaajiemme kanssa, niin he sanoivat: "vaadi vain, koska sinulla on sellainen tunne". Se helpottaisi minun tilannettani. Ja kun olin poikani

kanssa kuuntelemassa sitä diagnoosia, luulen, että Jyrki enemmän järkyttyi kuin minä. Mutta kuitenkin hänkin osasi jo varautua siihen, koska olin puhunut siitä.

Hanna: Mistä sinä arvelet, että voit näinkin ilahduttavan lauseen sanoa, että ei ole juuri vaikuttanut, koska hyvin moni sanoo – mukaan lukien oma läheiseni – että ystäviä on hävinnyt ympäriltä.

Maire: No minä olen kokenut elämässäni niin paljon negatiivisia asioita. Tämä on yksi niiden joukossa. Olen myös huomannut, että kaikesta negatiivisesta kuitenkin selviää. En tiedä, mutta kyllä minulla on elämässä ollut pahempia kuin tämä.

Hanna: Entä Kaj? Mitä sinä koit diagnoosin saamisen jälkeen? Mitä tapahtui läheisille ihmissuhteillesi?

Kaj: Minun täytyy sanoa, että ei oikeastaan mitään.

Hanna: Nythän meillä on aivan mahtava porukka koolla. Kertokaa, miten tähän päästään.

Kaj: Minä olen kertonut kavereilleni kaikille, että minulla on. Kaikki kaverini sanovat minulle: "ei sinusta huomaa mitenkään, että sinulla on joku muistihäiriö, ei mitenkään". Se oli huvittavaa mökillä, kun kävimme navetasta hakemassa maitoa. Siellä ei ollut isäntä itse, vaan tällainen lomittaja. Minulla oli kesäpäivänä paita pois päältä, ja minulla oli laastari takana. Kun lähdin, niin lomittaja huutaa minulle: "mikä sinulla Kaiju selässä on?" No sanoin, että se on sellainen laastari, joka on ihan hyvä. Kerroin tämän jutun, mikä se on. Hän sanoi: "paskat, ei sinulla mikään Alzheimeria ole! Sinä kuolet vanhuuteen." Siinä minulla on ollut, mutta en minä käy siellä, enkä minä tykkää. Viisi vuotta sitten tämä todettiin, ja samalla minun siskollani todettiin. Minä löydän joka paikkaan, tunnen jokaisen ja urheilen. Ei mitenkään. Suvussani mummollani, äidilläni, sedälläni ja kaikilla on ollut tämä muistihäiriö. Mutta sitten rakas vaimoni ja tyttäreni sanoivat: "kuule Kaiju, pitäisikö sinun käydä tällaisessa testissä?" Moni ei halua mennä tällaiseen testiin, mutta minä sanoin: "no, on minun pakko mennä sitten". Minullakin oli

niin hyvä lääkäri. Kävin sitten läpi kaikki kokeet, mitä yleensä voi olla. Kun olimme kuuntelemassa tämän tuomion, niin lääkäri sanoi, että... Mitäs se sanoi?

Seija: "Alkava muistisairaus".

Kaj: Seija kysyi heti: "onko se Alzheimer?" - On. Ja siitä se alkoi. Mutta en ole ottanut mitenkään siitä paineita – en kavereilta enkä... Niin kuin sanoin: lääkäri on ilmeisesti antanut väärät tiedot. Vai onko se sitten tämä laastari, joka auttaa?

Hanna: Kysytään Seijalta – tai rakkaalta vaimolta, kuten äsken sanottiin. Sinä olet omaisena ja vaimona tässä rinnalla. Koetko ja näetkö tätä tilannetta eri tavalla? Koetko, että teidän elämäne olisi muuttunut ihmissuhteiden näkökulmasta, esimerkiksi lähipiirin?

Seija: Ei ole kyllä muuttunut yhtään. Kaikki ystävät ovat pysyneet. Kaihan on niin hirveän sosiaalinen, että hän kyllä pitää ne ihmissuhteet yllä ja soittelee kavereilleen. Ei ole muuttunut mitenkään.

Hanna: Meillä on varmaan nyt kuitenkin poikkeuksellinen porukka tässä koolla, koska on niin ihana tilanne, että voitte sanoa, että mikään ei ole muuttunut. Pystyttekö tekin kuitenkin sanomaan – vaikka tulettekin ihmisten kanssa toimeen, ja välit ovat säilyneet – minkälaisen ihmisten kanssa on erityisen mukavaa olla?

Maire: Niin kuin normaalistikin: sellaisten seurustelevien ihmisten kanssa. Ei niiden hirveiden kyselijöiden kanssa. Minun täytyy sanoa, ettei minulla kyllä tällaisia kauheasti olekaan. Tein samalla tavalla kuin hänkin, että näissä vapaaehtoishommissa kerroin kaikille. Minä luulen, että se on parasta tässä muistisairaudessa, että on avoin, eikä häpeä itse sitä sairauttaan. Jos itse rupeaisi sitä häpeämään, niin silloin voi ympäristökin vaikuttaa negatiivisesti. Minullekin – niin kuin Kaillekin – sanotaan aina: "höpö höpö, sinulla ei mitään muistisairautta ole". Siinä rupeaa itsekkin välillä epäilemään. No minulla ei ihan niin kauan vielä ollutkaan kuin Kailla, mutta onhan minullakin ollut jo kolme ja puoli vuotta.

Hanna: Miten te itse koette, että missä näkyy, jos teillä on diagnoosi? Ympäristö usein sanoo, että ei huomaa tai ei näe, mutta miten te itse koette. Missä te näette sen?

Maire: Jo ennen näitä kokeita en muistanut ihmisten nimiä. Olen ollut palveluammattissa koko ikäni, ja ihmisiä on ollut paljon ympärilläni. Mutta kyllä minulla aina on ollut vähän huono se nimimuisti. En ole niitä laittanut päähäni sillä tavalla. Minä hyvin herkästi kysyn, että "hei mikä sinun nimesi on". Se on ollut minulla sellainen negatiivinen, mutta ei minulla ole koskaan avaimet unohtuneet ja ruokalistatkin muistan kaupassa ilman kirjoittamista. En osaa sanoa, mutta minulla oli niin varhainen diagnoosi. Tämä lääkärikin sanoi minulle, että mistä ihmeestä olen sen huomannut. Nähtävästi se oli niin alussa silloin vielä. Ja kun minä syön niitä lääkkeitä: juon joka päivä Souvenaidia pullollisen ja syön yhden pillerin päivässä. Varmaan ne lääkkeet ovat auttanut siihen, että se ei ole edennyt.

Hanna: Entä Kai, millaisista asioista itse voisit ajatella, että on merkkejä muistisairaudesta?

Kaj: Minä huomaan sen, kun vaimo illalla laittaa laastarin selkään. Silloin minä huomaan, että minussa on jotain vikaa – muuten en. Nimiä tulee, mutta muistan minun kaverini – siitä on 10 vuotta ja hän on nyt tuolla ylhäällä – mutta hän ei muistanut nimiä yhtään, eikä hänellä ollut minkäänlaista muistisairautta. En mainitse tätä Alzheimeria. Se on minun mielestäni niin paha sana: Alzheimer. Mieluummin puhun vähän huonosta muistista. Sen takia en käynyt paljon koulua, kun en muistanut, mitä luin. Minulla on muisti huono. Sen takia minusta ei tullut ylioppilasta tai insinööriä. Minusta tuli taksikuski. Siihen minä olen niin tyytyväinen, että tein 58 vuotta.

Hanna: Taksikuski on erinomainen ammatti.

Kaj: Paras. Maailman paras. Minä sanon aina, että se on maailman paras ammatti. Mutta ei tänä päivänä, ei tänä päivänä.

Hanna: Minä voin kuvitella, että olet ollut ihana ja puhelias taksikuski. No Seija, omaisena, huomaatko sinä? Jos Kai huomaa sen laastarista, niin mistä sinä olet arjessa huomannut sen? Alun perin kehotitkin tutkimuksiin.

Seija: No sanotaanko näin, että silloin alussa, kun minä kiinnitin huomiota... Kailla on tapana tehdä joitain asioita. Ihmisethän voivat tehdä eri tavalla, vaikka pääsevät samaan lopputulokseen. Mutta sitten minä siinä mietin: "ei juku, ei nyt ehkä ihan noin pitäisi tehdä". Onko nyt kaikki ihan hyvin? Ja ne avaimethan olivat hukassa aina, mutta hänen tyttärensä sanoi, että niin kaukaa kuin hän isänsä muistaa, niin ne ovat aina olleet häviksissä. Ja niin ne ovat välillä edelleenkin.

Kaj: Minun mielestäni tuossa tapauksessa on parantunut vähän. Ehkä minä en nyt enää niin paljon niitä avaimia – kyllä sinullakin jo alkaa olla tuossa...

Maire: Minullakin häviää välillä.

Hanna: Ja minä olen myös ihan hiljaa tästä nimien muistamisesta. Yhdyn Mairen joukkoon. On vaikeaa muistaa nimiä. No mutta jos ihan vakavasti puhumme vielä siitä, että minkälaiset tapaamiset eivät ole kivoja, jos mietimme muistisairauden näkökulmasta. Toki te tunnutte pärjäävän vähän kaikenlaisten ihmisten kanssa, mutta voi kai sellaisiakin tilanteita tulla, että joidenkin ihmisten kanssa ei ole vahvimmillaan – esimerkiksi tällaisten tenttaavien tapausten kanssa.

Maire: No täytyy sanoa, että muistipiiri on aika pieni. Minulla oli iso ystäväpiiri silloin joskus, kun olin yrittäjä, mutta tästä en viitsi tässä vaiheessa puhua enempiä. Siinä vaiheessa, kun minulta yritystoiminta loppui, niin minulta hävisi kyllä ne yritysystävätkin. Sairastin myös kolme vuotta masennusta, niin minulta hävisi ne ystävät. Kun asuin ihan maalla – järven rannalla – en kaivannut ketään silloin. Olin saanut siitä hulinasta ihan tarpeekseni. Olin kuitenkin 40 vuotta yrittäjänä. Nautin siitä, että sain syöttää sorsia ja nauttia tällaisesta maisemasta kuin tässä meidän edessämme on. En minä kaivannut. Minulla oli ne ystäväni – yksi Joensuussa ja tämä Kuopion ystävä. Heidän kanssaan minä soittelin, ja myös

ajelin aina Joensuuhun ja Kuopioon. En oikein rakentanut sitä ystäväpiiriä. Minulla oli pari sellaista lenkkikaveria, joiden kanssa kävimme lenkillä ja juttelimme. Tykkään sellaisista ihmisistä, joiden kanssa voin keskustella. Minua ei enää kiinnosta mikään ravintolaelämä eikä tuollainen höpöhöpöhomma. Minua kiinnostaa enemmän kulttuuri ja sellainen. Elämäni on muuttunut tässä 20 vuoden aikana hyvin radikaalisti.

Hanna: Nimenomaan tässä olennaista on nyt se, että sehän ei ole välttämättä muuttunut muistisairausdiagnoosin takia, vaan ihan muista syistä. Ihan normaalin elämän kannalta.

Maire: Se masennus muutti. Niin kuin sanoin, että miten tämän koen: en koe negatiivisena. Kävin niin kovan koulun siinä yrityksen lopettamisessa ja masennuksessa. Se oli paljon vihoviimeisempi sairaus kuin tämä.

Hanna: Olen kuullut erään geriatriin, Finne-Soverin, sanovan, että kun tulee diagnoosi, niin voisi aivan hyvin ajatella tästä alkavan vain uudenlainen elämä.

Maire: Olen samaa mieltä.

Hanna: Onko, Kai, sinulla sen kaltaisia ihmisiä, joiden seuraan et välttämättä kaipaa? Jotka käyttäytyvät jollain tavalla niin, että tulee heikko olo?

Kaj: No minun mielestäni ei. Ei ole.

Hanna: Sinä selviät.

Kaj: Minä selviän kyllä. Ei tämä ole miksikään muuttunut.

Hanna: No mennään sitten keskustelemaan siitä, miten te asutte. Muistisairausdiagnoosin jälkeen hyvin useissa perheissä siitä kuitenkin aletaan

keskustella. Mietitään, mikä olisi paras asumismuoto. Aloitetaanpa nyt Seijasta. Jos sinä kertoisit omaisen näkökulmasta, miten te asutte ja mikä teille toimii.

Seija: Me asumme tosiaan Mankkaalla, ja meidän kotimme on kahdessa tasossa. Alhaalla on autotalli, jossa Kaiju asuu.

Hanna: Man cave.

Seija: Joo. Kyllähän se on oikeastaan meille kahdelle liian isokin asunto. Kyllähän mekin olemme keskustelleet siitä, pitäisikö meidän muuttaa yksitasoiseen ja vähän pienempään asuntoon, mutta Kaiju ei halua luopua siitä autotallistaan. Kun hän urheilee aika paljon, niin siellä voi voidella suksia, huoltaa pyörää ja kaikkea tällaista. Nyt meillä ei ainakaan tässä vaiheessa ole mitään ongelmia asua siinä, mutta kyllä me olemme keskustelleet. En tiedä, missä vaiheessa on edessä se kodin vaihto.

Hanna: Onko, Kai, näin että autotalli on rakas paikka, josta et halua luopua?

Kaj: Se on se autotalli.

Hanna: Kyllä, entä Maire?

Maire: No minullahan muuttui elämä – sanotaan 12 vuotta sitten. Minähän muutin ja ostin Klaukkalasta kaksion. Kun olin silloin masentunut, niin en edes käynyt sitä paljoa katsomassa, kun he rakensivat sitä. Neliömäärän kyllä kuulin, mutta en ajatellut yhtään, miten hemmetin pieni se on. Mieheni silloin vielä eli, mutta olimme juridisesti jo tavallaan erottu, mutta olimme kuitenkin yhdessä. Olimme tehneet vähän sellaisen järkieron. Kävin viikonloput aina siellä maalla hänen luonaan, ja laitoin hänen huusholliaan kuntoon. Yritin asua siinä kaksiossa, mutta se oli minulle kyllä todella hankalaa. Makuuhuone ja parveke olivat ihan hyviä. Muistan, kun Teuvo sitä minulle esitteli ja sanoi: "siinä on auringon puolelle parveke". Minulle se oli kaikkein tärkein, että siinä on parveke auringon suuntaan. Olen aina ollut intohimoinen auringonottaja. Mutta hän

kuoli seitsemän vuotta sitten, ja silloin minun elämäni tosiaan muuttui. Hänen pojalleen jäi se meidän maalaispaikkamme. Minulla ei sitten enää ollut sitä järveä siinä vieressä. Olen sen sanonut, että ehkä siinäkin oli minulla kohtalo mukana, koska minähän en silloin tästä Alzheimerista tiennyt mitään. Kuitenkin se on nyt minulle paras mahdollinen asumismuoto. Asun yksin, se riittää minulle. Olen tottunut siihen ihan hyvin. 47 neliöön 200 neliöstä – ja kun oli ympärillä maaseutu – mutta olen tottunut siihen. Olen rakentanut siitä tavallaan sellaisen. Siinä on inva-avustus siinä talossa. Ne ovat niitä uusia taloja. Pääsen esimerkiksi rollaattorilla tai pyörätuolilla saunaan asti. Ei ole kynnyksiä eikä mitään. Se oli tavallaan hirveän hyvä ratkaisu.

Kaj: Onko se vähän niin kuin senioritalo?

Maire: Ei, kun se on ihan näitä uusia kerrostaloja. Se on tehty siten, että vessoissa on isot ovet - kun normaaleissa vessoissa on tällaiset kapeat. Saunaan saakka ovat nämä isot. Siihen ei saanut tehdä mitään suihkukaappia, vaan siinä on sellainen seinä, joka siirtyy. Eli siinä on tällainen invavarustus tavallaan. Kai luoja minusta sen verran tykkää, että hän järjesti näitä minun hommiani etukäteen.

Hanna: Etukäteen hyväksi. Palataan vielä ihan hetkeksi Seijan ja Kain kotiin. Nyt tietenkin meillä kaikilla on vahvasti tämä autotalli silmiemme edessä. Muistan silloin, kun kirjoitin tämän kirjan – siitäkin on jo 7 vuotta – isäni hoitamisesta. Sanoin silloin ääneen sen tultua ulos: "toivottavasti joku kirjoittaa seuraavaksi kirjan parisuhteesta liittyen muistisairauksiin". Itsellänihan siitä ei ollut eikä ole kokemusta, koska silloin kyseessä oli isäni. Oli mielestäni tosi hauska kuulla, Seija, kun sanoit leikkisästi, että Kai asuu siellä autotallissa. Jos saan tällaisen kysymyksen kysyä, jota silloinkin niin moni kysyi ja halusi keskustella. Kun puoliso saa diagnoosin, muuttaako se parisuhdetta? Onko teidän keskinäisessä olemisessanne tapahtunut mitään muutosta?

Seija: No minun mielestäni ei kyllä. Kaijun sairaus on ilmeisesti todella hitaasti etenevää laatua, joten ainakaan vielä ei ole. Kaiju huolehtii kaikesta. Meillä on aika vanhanaikainen työnjako, että minulla on enemmän ne kodin ja keittiön hommat ja Kaiju hoitelee autot ja kaikki. Hän hoitelee kaikki asiat itsenäisesti. Ei

minun mielestäni ole ainakaan nyt tähän mennessä. Tulevaisuudestahan ei tiedä.

Kaj: Voinko minä kommentoida?

Hanna: Ilman muuta. Olisin pyytänytkin.

Kaj: Voisin kertoa tämän, että minä olen nyt 81 vuotta. Mielestäni olen terävässä kunnossa – pyöräilen 35–40 kilometriä. Siitä olen ylpeä, että minulla oli hyvä äiti. Hän teki minulle ruokaa. Sitten minulle tuli ex-vaimo, joka teki erittäin hyvää ruokaa. Ja nyt minulla on tämä rakas Seija, joka tekee parhaiten minulle ruokaa. Eli minun ei ole kertaakaan tarvinnut ruokaa tehdä tässä omassa elämässäni. Kiitos siitä, Seija.

Seija: Sanon, että ei siitä ehkä kannattaisi niin kehuskella.

Hanna: Mietin tätä seuraavaa sukupolvea. Minäkin olen viisikymppinen. Minustakin seuraavassa sukupolvessa miehet tekevät kaiken ruuan.

Kaj: Nimenomaan! Kyllä se on tätä päivää. Se on kyllä, että käydään ulkona ja töissä. Sitten lounas ja tullaan kotiin ja kuppi teetä.

Hanna: Miten Maire sinulla? Asut yksin, niin miten sinun sosiaalinen elämäsi ja syöminen - sekin on tärkeä juttu?

Maire: Minä kyllä tykkään laittaa itse ruokaa. Olen niin paljon elämässäni syönyt ravintoloissa, että minua ei huvita yhtään lähteä ulos syömään. Minullahan on ollut 20 vuotta asunto Virossa - nyt ei ole enää omissa nimissäni, on pojalla - niin siellä käyn ulkona syömässä. Sehän on melkein ilmaista – se syöminen – eikä siellä kannata laittaa itse ruokaa. Siellä minä käyn. Veljeni asuu myös siellä, joten käyn veljeni kanssa siellä. Ei tulisi mieleenikään lähteä yksin johonkin ravintolaan syömään. Minulla ei ole sellaista ystäväpiiriä – olen sen hävittänyt matkan

varrella – että he sanoisivat: "lähdetään ulos syömään". Yksi oli, joka yhteen aikaan pyysi aina – me vapaaehtoistyössä hänen kanssaan – että lähtisin syömään hampurilaiset tai pizzat. Mutta ne eivät ole kumpikaan minun ruokiani. En ole näiden ruokien ystävä. En lähtenyt. Tietysti olisi pitänyt lähteä, koska olisi pysynyt se ystävä lähempänä. Kun en välitä, niin en välitä.

Hanna: Eräs työnhajaaja sanoi kerran, että neljä-viisikymppiset rakentavat itse asiassa sitä vanhuuden ajan ystäväpiiriä. Sanoi minulle sen. Mietin sitten, että elämäntilanteet ovat, mitä ovat. On ne kiireiset työvuodet joillakin ja tiukka yrittäjyys. Voi olla just sillä hetkellä masennuskausi tai mitä tahansa. Mutta varmaan siinä mielessä on oikeassa. Ihanasti Maire kerroit, että ystäviä on saattanut jäädä matkan varrelle.

Maire: Paljon. Niitä on jäänyt tosi paljon. Kyllä minä vähän tietysti syytän itseäni siitä, että en hirveästi rakenna sitä ystäväpiiriä. Siinä saisin olla vähän aktiivisempi. Mutta kun tykkään lukea ja ajella vähän pidempiä matkoja. Olen ollut sellainen Lapin kävijä. Paljon kävimme tämän Airan kanssa – joka menehtyi tähän koronaan – ulkomaanmatkoilla ja sillä lailla. Minulle on se riittänyt. Onhan minulla tietysti muutamia hyviä ystäviä. Tuolla Klaukkalassakin on yksi perhe, joka pitää huolen, että en pääse laihtumaan. Hän leipoo aivan ihania leivonnaisia ja tuo minulle ja sillä lailla. Mutta en minä sellaista isoa porukkaa kaipaa. Mulla on seitsemän lastenlasta, joiden kanssa pidän yhteyttä, ja kaksi lastakin on vielä hengissä sekä heidän perheensä. Minä rakennan mieluummin siihen varaan kuin mihinkään lisäystävyyteen.

Hanna: Voihan olla, että tämä puhuttelee itse asiassa todella monia ihmisiä, jotka myös tykkäävät käydä Lapissa sekä harrastaa kulttuuria ja lukea kirjoja. Ehkä aika monien mielestä varsinaisten ystävyys-suhteiden rakentaminen tuntuu työläältä. Sitä pitäisi jotenkin rakentaa. Onko teillä iso – Kai ja Seija – ystäväpiiri?

Seija: Kyllä on, on kyllä paljon ystäviä.

Hanna: Ettei tarvitse sanoa, että olisi yksinäinen. Koetko sinä, Maire, itseäsi yksinäiseksi?

Maire: No täytyy, sanoa, että koronan aikana kyllä. Ja ennen kaikkea se, kun en päässyt niin paljoa liikkumaan, ja kun tämä minun paras ystäväni kuoli. Hän oli minulle sellainen, jonka kanssa teimme paljon ulkomaan matkoja ja tällaisia. Minulla ei nyt ole sellaista ystävää enää jäljellä. Mutta kyllä kirjat ovat hirveän hyvät, ja televisio. Katson liian paljon tietysti televisiota. Se on minulle hyvä kaveri.

Hanna: Sitähän se on. Jos mietimme nyt vuosia vähän eteenpäin. Teilläkin on varmaan ystäviä, tuttuja ja myös muita muistisairausdiagnoosin saaneita. Niitä, joilla ei ole ehkä niin onnekkaita tilanteita kuin teillä. Vaikutatte nyt hyvinvoivilta, ja saatte aikaan ja vielä lähдете. Mitä ajattelette siitä, että millaista on hyvä asuminen? Onko se mahdollisesti senioritalossa vai pitäisikö - tai saako - asua omassa kodissa niin pitkään kuin on mahdollista? Pitäisikö yhteiskunnan kehittää jotain uutta soluasumista? Millaisia ajatuksia teille tulee? Oletteko miettineet asiaa?

Maire: Minä olen miettinyt sillä tavalla, että kun menen siihen tilanteeseen, että en enää jaksa itse laittaa ruokaa enkä siivota, niin siivousapuahan käytän jonkin verran. Kyllä olen ajatellut, että minun mielestäni olisi hirveän ihania sellaiset palvelutalot, joissa olisi joku pieni puutarha. Olin kova puutarhahiminen, kun asuin maalla, mutta nyt tietysti parvekkeella ei voi paljon viljellä. Mutta että siellä voisi jotain tehdä käsin, kun ei enää oikein jaksa. Minähän neuloin ennen paljon, mutta olen laiskistunut siinä hommassa. Sellainen soluasuminen vois olla myös oikein kiva. Olen vapaehtoistyötä tehnyt siten, että kävin sellaisessa Kissankellosa, jossa on kahdeksan huonetta. Jokainen asuu siellä omassa huoneessaan, mutta heillä on yhteinen ruokailu- ja seurusteluhuone. Se on aika kiva. Siellä monta vuotta kävin ulkoiluttamassa, mutta se loppui, kun en pysty enää työntämään pyörätuolia näiden jalkojeni takia. Joku tuollainen asumismuoto. Nauroinkin silloin – kun siellä Kissankellosa kävin – niille hoitajille, että varaisivat minulle kulmahuoneen, että tulisin sinne. Mutta se jäi sitten minulta pois tämän oman tilanteeni takia.

Hanna: Entä Seija ja Kai?

Kaj: Jaa-a. Voisin vastata siihen, että täytyy yrittää vain vanhaa asuntoa niin pitkälle kuin suinkin. Olisi kiva – kun ei siinä enää voi asua – tällainen palvelutalo. Voisimme esimerkiksi ostaa sieltä sellaisen osakkeen. Sinne voi molemmat muuttaa tai yksinään. Sellaisiin pitäisi satsata vähän. Meidän kansanedustajamme pitäisi yrittää saada siihen vähän enemmän tuottoa ja rahaa. Rahahan aina ratkaisee tässä maailmassa. Mutta terveys on ykkönen.

Hanna: Just näin. Mites Seija?

Seija: Niin, kyllä tietysti. Niin kuin olemme sanoneet, nyt on tilanne hyvä. Itse teemme kaiken, siivoamme ja teemme. Jos haluaisimme asua kotona ja kun ei jaksakaan kaikkea enää, niin jotain luotettavaa apua kotiin. Tai sitten just joku tällainen palvelutalotyypinen. Jotain apuahan sitä ehkä vanhemmiten kuitenkin tarvitsemme.

Hanna: Miten voisitte auttaa omaisia, jos kyseessä on esimerkiksi aikuiset lapset, jotka alkaisivat järjestää? Esimerkiksi Mairella olisi tytär tai poika, jotka miettisivät, että nyt olisi tällainen senioritalo. Siinä tulee se ongelma, että tuntuu ikävältä toisen puolesta, kun ikään kuin tehdään päätöksiä ja jollain tavalla avitetaan tai työnnetään johonkin suuntaan. Ja esimerkiksi muistisairaalle ihmiselle voi olla tärkeitä tavarat, joista joutuisi luopumaan. Itse sanoit juuri, että 200 neliöstä 47 neliöön, niin sehän on aivan valtava muutos. Nämä ovat todella tuskallisia ja hankalia paikkoja myös omaiselle. Mitä siinä voi tehdä? Millä tavalla, Maire, itse selvisit siitä, että olet joutunut tavaroita vähentämään niin paljon?

Maire: Minä olen vähentänyt niitä kyllä todella paljon. Mutta minun mieheni jäi asumaan sinne, niin se helpotti paljon. Tietysti talo ja kiinteistö jäivät hänen pojalleen. Ja olin jo rakentanut tämän oman huushollini sitä ennen. Ja olin myös rakentanut Haapsaluun oman huushollini eli minulla oli jo omat huushollini siinä vaiheessa. Mutta siellä minulla oli kaunis piha – sitä en saanut mukaani. En niitä kasveja saanut mukaani, joita olin 40 vuotta kasvattanut. Mutta siinäkin oli se ihanaa, että tyttäreni asui viereisessä talossa, joten juuria sain kannettua sinne hänen puolelleen. Olen tehnyt sitä surutyötä tässä pitkän aikaa. Ja minähän olen siirtolainen. Minä olen karjalainen. Olen joutunut luopumaan niin paljon, perheestäni ja suvustani. Että se on pientä.

Kaj: Muistot jäivät.

Maire: Ja niitä ei vie mikään.

Kaj: Ei. Ei Alzheimer edes.

Maire: Ei. Minä katselen tuollaisia maisemia, niin voin kuvitella, että tuossa on Laatokka.

Hanna: Kerron tähän väliin, että meillä on tässä seinällä tällainen järvimaisema ja kaunis, seesteinen, tyyni kesäpäivä. Sitä me tässä katsomme.

Maire: Se on ihana taulu. Minulle järvimaisema merkitsee aivan hirveästi.

Hanna: Mikä teille merkitsee, Seija ja Kai?

Kaj: Me olemme siitä onnellisia, että meillä on Loviisassa aivan ihana kesämökki. Siellä olemme nyt viisi kuukautta olleet. Saunottu joka ilta, joten aika puhtaita me olemme. Yritämme saunoa sen koronan pois, joka ei muuten sieltä tule, kun ei siellä paljoa ihmisiä näy. Se on sellainen paikka, jossa me voimme käydä kesäisin – yleensä talvellakin. Nykyisin olemme vähän vanhoja ja laiskoja. Emme viitsi kantaa saunaan vettä sisältä, puita sisään ja tuhka ulos. Kaupungissa on niin kiva painaa nappia, ja sauna on valmis.

Seija: Kyllähän se kesäpaikka on aivan ihana. Kyllä minäkin tykkään puutarhahommista – perennoja siellä kasvattelen ja siirtelen. Ja ihana merimaisema näkyy ikkunoista. Kyllä se on sellainen tyyneyden ja rauhan paikka.

Maire: Sen minä haluan tässä kyllä sanoa, että me olemme aika positiivisia. Satuimme tällaiselle kohdalle. Kun minä niin paljon olen tuolla muistikahvilassa ja muistitreeneissä, niin ei kaikki ota tätä niin positiivisesti. Kyllä siellä on näitä ikäviä tullut esille, että ensin ei haluta puhua ja sitä pidetään häpeänä. Esimerkiksi yksi myyjä tuolla kävelee aina vastaan. Hänen tyttärensä kertoi siitä minulle, kuinka on kauheaa, kun äiti ei lähde mihinkään – äiti ei lähde kerta kaikkiaan mihinkään. Sanoin hänelle, että sanoisi äidilleen, että tulisi tuonne meidän muistikahvillemme, ja kertoisi, että minä olen siellä. Ei ole näkynyt. Tiedän sellaisia hyvin julkisia henkilöitä myös siellä meidän alueellamme. Yhden kerran on käynyt, mutta en ole nähnyt sen jälkeen. Se on monelle niin suuri häpeä. Luojan kiitos minä en koe sitä häpeänä.

Hanna: Koetteko, että kun siitä puhuu, vapautuu energiaa eikä tarvitse peitellä.

Maire: Nimenomaan. On helpompaa, kun on puhuttu. Eikös ole?

Kaj: No on. Ehdottomasti. Puhumalla tulee selville kaikki. Minulla on nyt yksi kavერი – taksikaveri – jolla aika nopeasti ilmeni tämä tauti. Hänellä ei ollut ikääkään juurikaan. Olimme Paloheinässä hiihtämässä, niin hän hiihti ja meni kotiin, meni suihkuun ja kauppaan, teki ruokaa ja katsoi televisiota. Se oli siinä. Ei mitään muuta.

Maire: Joo, sitä minäkin vähän pelkään. Minulla on liian pieniksi menneet ne ympyrät. Mutta minä kyllä luen niin paljon, että vielä pysyn juonessa.

Hanna: Mietin sitä, missä se raja menee? On ihan itse kullekin oikeutettua ja ansaittua niin sanottua laiskistumista. Jos ei nyt saunavettä jaksa kantaa, vaan mieluummin nappia painaa, niin se saattaa olla esimerkiksi kolmekymppisen ihan terveen tuntemus. Missä sitten on sitä sellaista, että ei saa aikaan? Oma läheiseni haki ensimmäisen kerran apua ja saikin sitten muistisairausdiagnoosin. Koki itse, että ei saa tartuttua asioihin.

Maire: Ja olen huomannut, että liian myöhään mennään lääkäriin. Sitten se on jo liian myöhäistä. Silloin ei auta nämä estolääkitykset enää.

Kaj: Meillä on nyt kaksi-kolme tapausta: " ei minussa ole mitään vikaa, ei minun tarvitse mennä mihinkään". Sitten se on myöhäistä enää mennä.

Maire: Nämä ovat hirvittävän valitettavasti useammin miehiä. "Minun ei tarvitse".

Kaj: No olenko minä sitten vähän niin kuin nainen?

Maire: Ei, sinä olet sellainen järkevä mies. Olen tässäkin yhdelle miehelle puhunut. Hänen vaimonsa on hirveän huolissaan. Mutta ei, hän ei lähde, häntä ei saa kirveelläkään.

Seija: Kyllä. Kun Kaijun tyttären kanssa aloimme puhua, jos Kaiju menisi muistitestiin, niin minä hänelle sitten nämä lääkärit tilasin. Se oli just alkukesää. Kun hän oli käynyt kaikki testit, verikokeet ja pään magneettikuvat, niin menimme lääkäriin kuuntelemaan sitä tulosta. Kyllä minä silloin muistan, että Kaiju sanoi: "voi miksi tämäkin kesä menee nyt pilalle?" Mutta siitä hän vain jatkoi, vaikka se diagnoosi tuli. Eikä siinä sen kummempaa.

Maire: Siinä on se pelko.

Hanna: Oliko sinulla, Seija, yhtään hetkeä siinä, että alkoi jännittää tai jotenkin tuntui pelottavalta?

Seija: Kun se diagnoosi tuli, niin kyllä siinä sen jälkeen rupesin miettimään, mitä se elämä tuo tullessaan. Kaikkea sitä ikävintä rupesin pohtimaan. Tuttavapiirissä oli ollut Alzheimeriin sairastuneita. Olimme siis nähneetkin vähän, mihin se voi johtaa. Mutta sitten, kun ei oikeastaan tapahtunut mitään muutosta, niin ei sitä enää miettinyt sillä tavalla.

Kaj: Nyt laitetaan laastari vain.

Hanna: Ehkä tässäkin huoneessa meidän porukassamme voin todeta sen, että olen samaa mieltä siitä – kun Kai taisit sanoa – että se Alzheimer on tullut sellaiseksi yleissanaksi muistisairauksille, joita on lukuisia. Ja kuinka kaikilla etenee omalla tavallaan. Ehkä me kaikki kaipaisimme sitä tuntemusta ja tietoa, kun se diagnoosi tulee, ettei ajateltaisikaan sitä pahinta.

Maire: Nimenomaan. Sen pitäisi olla siten, että rohkeasti lähtisivät ihmiset näihin kaikkiin Muistiliiton hommiin. Minulle ainakin ovat antaneet todella paljon nämä vapaaehtoistyöt ja luottamustehtävät. Mitä tulee Muistiaktiiveihin ja tähän valtakunnalliseen järjestöön, niin siinä näkee niin laajasti sen homman. Välillä tuntuu, että onko minusta mihinkään, mutta jos minä pystyn omalla puheellani yhdenkin ihmisen saamaan hoitoon heti, niin olen tehtäväni tehnyt.

Hanna: Muistan silloin, kun oma isäni sai diagnoosin, niin sain eniten apua sellaisilta ihmisistä, jotka olivat jo näiden muistisairauksien kanssa tuttuja – niin kuin te olette tässä huoneessa – ja joista huokui se, ettei ole pelkoa tätä sairautta kohtaa. Se oli minun mielestäni äärettömän huojentava ja auttava aistimus toisista ihmisistä. Vaikka mitä tulisi, niin eihän tässä nyt silti ole hätää. Selvitään kyllä. Siinä mielessä se aktiivisyys on ihan älyttömän tärkeää. Ne, jotka kynnelle kykenevät. Te olette myös ilmeisesti, Seija ja Kai, mukana jossain määrin. Oletteko Muistiaktiiveja?

Seija: Kyllä. Minä liityin silloin jo aika nopeasti Kauniaisten ja Espoon muistiyhdistykseen, ja kyllä minä olen käynyt niissä luentotilaisuuksissa – miten kohdata muistisairas ja näistä lääkityksistä – mutta en mitenkään ole aktiivisesti itse toiminut.

Hanna: Kerrotko, jos joku ulkopuolinen kysyy esimerkiksi teidän tilanteestanne tai Kaista? Vaikka silloin tietenkin joudut puhumaan ulkopuolisesta, etkä itsestäsi, mutta kerrotko silti.

Seija: Että Kai sairastaa? No minun mielestäni näille kaikille tuttavillemme Kai on itse informoinut. Mutta on minulla tietysti omiakin ystäviä. Parhaalle ystävälleni, jonka mies sairastaa, kyllä kerroin aika nopeasti. Mielestäni jokainen meidän kaverimme tietää.

Kaj: Kyllä vaimoni on hieman arka sanomaan näistä. Ei se ihan yhtä luontevasti tule kuin minulta. Mutta jos muistan jotain paremmin kuin muut, niin sanon, että minulla on Alzheimer. Enhän minä voi muistaa! Miten minä muistan paremmin kuin te?

Hanna: Ja korjattakoon, että en tietenkään itse ajattele niin, että pitäisi tilanteessa, johon se ei mitenkään liity, yhtäkkiä kertoa, että by the way, miehelläni on... Mutta että jos tulisi puhe muistisairauksista tai olisi jotain sanottavaa, jolla voi auttaa muita, niin sitä tarkoitin.

Seija: Kyllä muistan, kun sen diagnoosin Kaiju sai, niin lääkärinhän kysyi: "kenen pitäisi tietää, että sinä sairastat?" – Minä ja läheiset. Mutta Kaijuhan kertoi kaikille.

Hanna: Hän on varmaan tehnyt siinä mielessä palveluksen, että kenenkään ei tarvitse peitellä sitä. Ja sama Mairen kohdalla.

Maire: Joo muistan, kun kerroin silloin ensimmäisellä kerralla. Minä myös kuulun seurakunnan ja kunnan vapaaehtoisetjuun, niin siellä sanoin: "Minä nyt kerron ihan itse. Tiedän, että tästä juorutaan, jos en kerro. Minulla on Alzheimer-diagnoosi ja minä sairastan Alzheimeria. Haluan sen teille kertoa." Siellä oli toistakymmentä – varmaan lähemmäs 20 ihmistä. Meni porukka vähän hiljaiseksi, mutta sen jälkeen, kun olin puhunut ja kun tämä palaveri loppui, niin minulle tuli erittäin moni sanomaan: "kyllä sinä Maire olit rohkea". Sanoin, että tähän on elämää, ei se tämän kummemmaksi tästä muutu.

Kaj: Et sinä varmaan halua tätä tautia.

Maire: En minä halua, mutta se vain on minulle tullut.

Kaj: Mutta kun se tulee!

Maire: Niin ja ainakin tiedän kaksi ihmistä, jotka tulivat meidän muistihommiimme sen jälkeen. Sain puhuttua sinne. Se on monelle niin suuri häpeä. Paljon enemmän olen hävennyt sitä konkurssiani kuin tätä sairauttani – vaikka en ollut sitäkään itse aiheuttanut. Mutta sitä minä häpesin. Minä häpesin sitä niin paljon.

Kaj: Että tuli masennus? Ja se on paha tauti.

Maire: Niin, masennus joo. Tai no se tuli ennen sitäkin jo. Ja se on kauhea tauti. Yksikin sanoi minulle: "ai sinäkin olet saanut sen elintasotaudin". Se suhtautuminen oli silloin 20 vuotta sitten – yli 20 vuotta siitähän on jo – sellainen, että elintasotauti.

Hanna: Mutta juuri siitä syystä – kun me puhumme nyt tällaisista asioista ja te puhutte suoraan, kerrotte ja uskallatte – maailma menee eteenpäin. Jos masennuksesta puhutaan elintasotautina, niin muistisairauksistakaan ei enää tarvitse puhua vanhanaikaisilla tavoilla. Tai että joku kysyisi – kuten itse olen saanut kerran kysymyksen – mitä läheiseni on tehnyt, että hän sai muistisairauden. Sanoin, että ei yhtään mitään – se on nyt vain hänelle tullut eikä se ole itseaiheutettua. Haluaisin kysyä teiltä sellaisesta asiasta, kun Hollannissa on rakennettu tällainen muistisairaiden oma kylä. En osaa kieltä, mutta kirjoitetaan Hogewey, johon pääsee asumaan, jos ja kun on vaikeasti muistisairas. Siellä on asukkaiden keski-ikä 84 vuotta. Siellä ajatus on se, että on henkilökuntaa ja siellä voi ikään kuin käydä normaalisti kaupassa ja kulkea, mutta se on kuitenkin turvallinen ja rajattu alue. Sitä on kritisoitu siitä, että se on jonkinlainen suljettu ja rajattu saari. Olisiko parempi, että kuitenkin erilaisia ihmisiä olisi samalla alueella? Mutta siellä on ajateltu niin, että se on turvallinen asumisalue muistisairaille, tällainen kylä. Suomeen Helsinkiinkin suunnitellaan vähän samankaltaista ei niin pitkälle vietyä. Miten teidän näkökulmastanne? Ette ole siinä tilanteessa kumpikaan, Kai ja Maire. En tiedä, onko siellä pariskuntia, eli Seija mukaan! Mutta miltä tällainen kuulostaa teistä? Haluaisitteko jonain

päivänä asua sellaisessa? Jos teidän omaisenne olisivat päättämässä teidän asumisestanne, niin että teidät muutettaisiin tällaiseen. Mitä ajatuksia tämä herättää?

Maire: Luin siitä joku vuosi sitten ja pidin sitä hommaa erittäin hyvänä. Meillä muistaakseni Muistiliitossa jossain tilaisuudessa sitä esiteltiin jopa ihan vai oliko siellä joku vierailu. Minä pidin sitä erittäin hyvänä. Ei minulla henkilökohtaisesti olisi mitään sitä vastaan, mutta sen pitäisi olla jossain luonnon lähellä. Siinä on tietysti sitten se ongelma, että sitten on kaupat kaukana. Se on niin monipuolinen.

Hanna: Mutta olisi rakennettu siihen samaan kaupat, parturit, kukkakaupat...

Maire: Joo siellä oli kaikenlaisia palveluita kyllä. Ei huono idea. Jokaisen vapaaehtoisuuteen se perustuu – kuka haluaa mennä ja kuka ei. Ne, jotka eivät tykkää sen tyyppisestä, niin eihän heidän tarvitse mennä sinne.

Hanna: Entä Kai ja Seija, miltä teistä kuulostaa?

Kaj: Mitä minä nyt sanoisin tuohon. Suostuisin tietysti menemään tuollaiseen suljettuun alueeseen, mutta toivon, että minun kohdallani tapahtuu niin, että kupsahdan tuossa, kun juoksen tai hiihdän. Että minä jäisin sinne ja ettei meidän tarvitsisi mennä. Kun minulla on niin nuori, kaunis vaimo, ettei hänen tarvitsisi tulla minun kanssani sinne. Ja en ole kuin Maire. Minä kyllä tykkään olla luonnossa ja se on ihan kivaa, mutta kun olen sellainen laumaihminen, niin haluaisin esimerkiksi keskelle Tapiolaa sen jutun. Siellä se saisi olla minun puolestani.

Maire: Niin joo, me olemme erilaisia.

Kaj: Minulla on minun serkkuni myös, joka on laumaihminen, ja hän haluaa ihmisiä ympärilleen vaikka kuinka paljon.

Hanna: Entä Seija?

Seija: Joo, no kyllä minäkin olen lukenut tuosta, mutta en minäkään tyrmää sitä ajatusta. Vaikka se on suljettu alue, eihän se nyt ole niin pieni alue varmastikaan. Jos Kaijustakin – kun hän on niin liikkuvainen ja energinen – tulisi sellainen. Hän mielellään lähtisi ovesta ulos, niin silloin hän pääsisi siellä liikkumaan.

Kaj: Enkä pääsisi karkuun.

Seija: Eikä pääsisi karkuun. En kyllä tyrmää sitä ajatusta.

Hanna: Minulla on juuri läheisen muuttotilanne lähestymässä. Meillä ei ole tällaista kylää, mutta täytyy sanoa, että hänen kohdallaan – joka on yhtä sosiaalinen kuin Kai, erittäin sosiaalinen ihminen, liikkuu paljon ja todella hyvä fyysinen kunto sekä laumaeläin – jos olisi tällainen olemassa, niin olisi suuri ilo ehdottaa sinne sellaista ihmistä. Nauttii lyhyistä kohtaamisista ja muutaman sanan jutteluista.

Kaj: Mutta sitten tulee taas yksi kysymys: raha. Mitä sellainen paikka maksaa, jos sinä menet sinne suljetulle alueelle? Riittääkö fyffe?

Hanna: Juuri näin. Ja "riittääkö fyffe" voisi olla nyt sitten tähän meidän lopetukseemme. Haluaisin kysyä, minkälaista viestiä te haluaisitte lähettää päättäjille, jos puhumme muistisairauksista? Saatte valita ihan sen asian, mikä se onkaan. Se voi liittyä asumiseen, näihin asumisen tukiin tai mihin tahansa. Nyt olisi sellainen tuhannen taalan paikka muistisairaiden puolesta sanoa jotakin.

Maire: Minä ainakin haluaisin sen sanoa, että jokaiselle löytyisi sellainen oman tarpeensa mukainen paikka. Kaikkein eniten vihaan niitä, joissa olen käynyt. Näissä tällaisissa, joissa on muistisairaita tuolla vuodeosastoilla. Joka siellä huutaa. Jotenkin se on sellainen, että minä en sellaiseen haluaisi jäädä. Vaikka

on muistisairaus, niin kyllä siellä pitäisi olla se oma huone, jossa sinulla olisi omia tauluja – jotain omaa siellä – eikä vain se vuode. Joillakin siellä on televisio, ikkuna laitettu, mutta se viihtyvyys – ei ole tauluja seinällä. Vaikka se on sairaala, niin sinne pitäisi tehdä väriä ja tauluja seinälle. Kun minä joskus heille sanoin, niin vastasivat, että ne ovat sitten pölyssä. No kyllä joku voi niitä siellä sitten – esimerkiksi vapaaehtoiset – pyyhkiä. Meillä on hyvin paljon Nurmijärvellä vapaaehtoisia. Me teemme erilaisia töitä. En halua sellaisia ankeita.

Kaj: Kuka haluaa? Maire, nyt minä sanon, että ne ovat meidän kansanedustajamme ja päättäjämme. Heidän pitäisi hieman enemmän puhua vanhojen ihmisten puolesta ja satsata rahaa. Kuvitelkaa, että meidän kansanedustajamme tänä päivänä eduskuntahallituksessa on alle kolmenkymppisiä. He eivät yhtään ajattele 50 vuotta eteenpäin, kun he ovat. Olisi ollut kiva, jos olisimme päättäneet siten, että meillä olisi se yks huone ja yksi hoitaja.

Maire: Joo, ja kun ajattelemme, mitä olemme tehneet tämän Suomen eteen. Miten tämän olemme rakentaneet ja maksaneet veroja. Siis ihan sairaasti olemme maksaneet veroja. Ja olemme kasvattaneet monet lapset. Nyt ei tehdä kuin yksi-kaksi lasta. Kyllä meidät pitää elättää ihmisarvoisesti loppuun saakka.

Kaj: Ei kukaan ajattele sitä, mitä me olemme maksaneet veroja!

Seija: Kyllä minä olen Mairen kanssa samaa mieltä, että kyllä jokaiselle pitäisi olla sellainen loppuelämän kaunis koti. Ja apua, jos tarvitsee. Mutta juuri se, että mistä ne rahat otetaan.

Maire: Ja omia rakkaita asioita sinne, että voi katsella niitä sitten siellä. Kyllä sitä rahaa on. Sitä rahaa on työnnetty tuonne vaikka mihin.

Kaj: Ihan turhaan.

Seija: Niin, mihin sitä halutaan käyttää.

Maire: Kyllä minä yrittäjänä olen huomannut sen, että kyllä on lyöty sitä rahaa.

Kaj: Mutta, Maire, me emme voi joka paikassa olla.

Maire: Ja minä olen sanoutunut irti politiikasta.

Hanna: Mutta nyt meni terveiset päättäjille. Minä kiitän teitä suuresti tästä kiinnostavasta ja ihanasta keskustelustamme. Kiitos, että tulitte puhumaan.

Maire, Kaj ja Seija: Kiitos!

Tämä podcast on Muistiaktiivien toteuttama. Muistiaktiivit on muistisairauksiin sairastuneiden ihmisten ja omaisten asiantuntijaryhmä Muistiliitossa. Ja Muistiliitto taas on muistisairaiden ihmisten ja heidän läheistensä oma etujärjestö. Muistiaktiivien tehtävänä on kiinnittää huomiota ja ottaa kantaa muistisairaiden ihmisten ja läheisten kannalta tärkeisiin, ajankohtaisiin kysymyksiin - ja niitähän riittää. Muistisairauteen sairastuu joka vuosi 14 500 suomalaista. Maailmanlaajuisesti on yli 50 miljoonaa eri muistisairausdiagnoosin saanutta, ja tämän luvun ennakoidaan kolminkertaistuvan vuoteen 2050 mennessä. Joka kolmas sekunti joku saa muistisairausdiagnoosin.